

רבי מאיר אומר: לפעמים יש עוד חטאת אחת: **אם היה שבת, והוציאו בפיו** מרשות היחיד לרשות הרבים תוך כדי אכילה⁽⁴⁴⁾, שאז **חייב** עוד חטאת משום איסור הוצאה בשבת⁽⁴⁵⁾.

אינה משום אכילה אלא משום מלאכת הוצאה היא. ואילו תנא במתניתין לא מונה אלא חטאות דאכילה.

גמרא:

ד-א

והוינן בה: **נימא אית ליה לרבי מאיר**

אמרו לו חכמים: אינו מן השם! חטאת זו

הבליעה כבר נחשב האוכל למונח, ולא בשעת הנחתו בבני מעיו.

[ועיין באפיקי ים [ב לא] שרצה להוכיח מדבריהם, שחייב אכילת יום הכפורים אינו תלוי בהנאת מעיו, אלא בהנאת גרונו, שהרי התוס' נקטו בפשיטות, שכל החיובים התלויים באכילה שנשנו כאן, באו עליו בשעת הבליעה. אולם, כל זה הוא לרבי יוחנן [חולין קג], הסובר שכל איסורי אכילה שבתורה תלויים בהנאת גרונו. אבל לריש לקיש, שאיסורי אכילה תלויים בהנאת מעיו, אם כן, נשמע מכאן, שגם אכילת יום הכפורים תלויה בהנאת מעיו, וממילא הוא הדין גם כן לענין הנחה, שאינו נחשב כמונח עד שינוח האוכל בבני מעיו, ומשום שעדיין לא נשלמה האכילה, כל זמן שלא שבע ממנה].

עוד כתבו התוס' ביבמות [לד], שאמנם למדנו בשבת [צב], שאדם המוציא בשבת דבר מה בפיו אינו חייב משום הוצאה הואיל ואין זו דרך הוצאה, מכל מקום, כשמוציא אוכלים בפיו, מאחר שהדרך להוציאם גם באופן זה, חייב. ועיין עוד בתוס' [שבת קב] מה שכתבו בענין הוצאה זו.

45. הקשה הקצות החשן [כח א], הרי קיימא לך, שחייבי מיתות שוגגים פטורים מתשלומין. כלומר, שכאשר אדם עשה פעולה שעל ידה מתחייב הוא במיתה ובממון, אזי פטור הוא מתשלומים, אף על פי שעשה פעולה זו בשוגג, שאינו מתחייב בפועל מיתה עליה. ואם כן, נמצא, שבאופן זה שהיה שבת והוציאה בפיו,

תורת דמים להקדש, הואיל וסוף סוף אסור להעלותו למזבח, מכל מקום, הואיל וקדושת הגוף עליו, מתחייבים עליו במעילה, אף על פי שאין הפסד ממון להקדש באכילתו. עכ"ד.

ובאחיעזר [ב מו ו] מפרש בכונת רש"י הנ"ל, שמאחר והאיסור הנאה שיש בנותר נובע מן הקדושה שיש עליו, שדין הקדשים שנותרו, שהם אסורים בהנאה, לכן אי אפשר לפוטרו על ידי איסור הנאה זה ממעילה, שהרי כל הקדש גם כן נאסר בהנאה להדיט, מכח שם הקדש שעליו. אבל כשיש על הדבר איסור הנאה מצד אחר, וכמו חמץ בפסח, בזה אנו אומרים שאין בו מעילה. [ועיין בזבחים [פן] לענין עצמות שפירשו מן העולה, שאף על פי שאינם עולים לגבוה, ואפילו אם עלו, ירדו, לדעת רבנן, מכל מקום יש בהם מעילה לדברי הכל, עיי"ש, וצ"ע]. ועיין בהערה 45 עוד מענין זה.

44. התוס' מקשים שאיסור הוצאה אין לו שייכות כלל עם שאר האיסורים שנשנו במשנתנו, שהרי עליהם מתחייב בשעת אכילתו, מה שאין כן באיסור הוצאה, שעליו מתחייב בשעת הנחתו ברשות הרבים. ותירצו, שבאמת איסור ההוצאה נעשה גם כן בשעת אכילה, שכאשר המוציא לא עמד לנוח ברשות הרבים אלא היה מהלך בשעת אכילתו, לא נעשית הנחה ברשות הרבים. ומכל מקום, אנו אומרים, שעצם פעולת האכילה היא נחשבת לפעולת הנחה, הואיל ומקום קביעות האוכל שאכל, הוא בגופו. ובשבת [יא א] הוסיפו התוס' לבאר, שבשעת

דמחייב במתניתין הרבה קרבנות על אכילה אחת דאיסור חל על איסור? שאחרת לא יתכן שיצטברו כמה איסורים על חתיכה אחת [עיינן ערוך לנר למה הקושיא רק לרבי מאיר ולא לתנא קמא].

ומשנינן: נהי דאיסור גרידא חל על איסור לית ליה, מכל מקום, היכא שהאיסור הנוסף הוא איסור כולל, או איסור מוסף – אית ליה שחל איסור על איסור, וכדמפרש ואזיל. איסור כולל הוא כגון: אדם טהור,

דמעיקרא, בהיותו טהור, לא היה אסור באכילה אלא בחלב. אך משעה דהוה ליה טמא, הרי מיגו דנאסר מעתה גם באכילת חתיכות טהורות של בשר קרבן – איתוסף ביה באדם הטמא נמי איסורא של אכילת קדשים בטומאת הגוף עילוי איסור אכילת החלב של הקרבן. וזה נקרא איסור "כולל" ולא "מוסף", לפי שבחתיכת החלב מצד עצמה לא נוסף בה שום איסור, אלא שהגברא, מחמת התטמאותו, נוסף עליו איסור "כולל" של אכילת קדשים, שבתוכו

אף על פי שעשה כן בשוגג, אינו מתחייב בתשלומי ממון של מעילה, שהרי שניהם נעשו בפעולה אחת, ושוב לא יתחייב גם כן בקרבן אשם מעילות, וכמו שכתבו התוס' [פסחים כט א ד"ה רבין], שכאשר אין חיוב קרבן וחומש דמעילה, אין גם כן חיוב אשם, ונמצא, שרבי מאיר לא הוסיף עוד קרבן על מנין הקרבנות שנקט תנא קמא.

ותירץ, שכל הדין "קים ליה בדרבה מיניה" שאי אפשר לענשו מיתה וממון וכנ"ל, נאמר רק על בית הדין, שבית דין אינם יכולים לענשו ממון. אבל אינו נפטר [על ידי חיוב המיתה] מדיני שמים. ואם כן, הרי הוא חייב ממון דמעילה, ושוב מחוייב הוא גם כן אשם מעילות. ואמנם הבית דין לא יהיה בכוחם לחייבו באשם מעילות זה, שהרי בדיני אדם פטור הוא מממון [ואם כן, נפטר הוא בדיני אדם גם כן מאשם מעילות, וכנ"ל]. אבל על כל פנים הוא עצמו מחוייב להביאו, כדי לצאת ידי שמים.

ונתיבות המשפט [שם ב] מיישב באופן אחר, ומחדש, שיש חילוק גדול בין תשלומי מעילה על דבר הקדוש בקדושת בדק הבית, לתשלומי מעילה על דבר שיש בו קדושת הגוף. שבמעילת בדק הבית יסוד החיוב הוא להשלים

להקדש מה שגזל ממנו והפסידו, וכמו בגזילת ההדיוט, שחייבה התורה תשלומי גזילה, כך בזה חייבה התורה קרבן וחומש על גזילת ההקדש. אבל במעילה בקדושת הגוף, חיוב התשלומים אינו מצד מה שהפסיד את ההקדש, אלא יסוד דינו הוא מצד הכפרה. וכמו שמצאנו שחייבה התורה תשלומי תרומה בור האוכל תרומה בשוגג, שהם גם כן באים לכפרה. ומעתה, כמו שמצאנו בתשלומי תרומה, שאין בהם הפטור של "קים ליה בדרבה מיניה", מאחר שדין התשלומים הוא משום כפרה, וכמו שכתבו התוס' בכתובות [ל ב], הוא הדין בתשלומי מעילה דקדושת הגוף, אין בהם פטור זה. ולכן שוב מחוייב הוא גם כן בקרבן אשם מעילות. ועיינן עוד בשערי יושר [ג כג].

ובזה ביאר גם כן החילוק שמצאנו ביניהם לענין דבר שאין בו תורת ממון, וכמו שנתבאר בהערה 43. שבקדושת הגוף, שהתשלומים באים לכפרה, ולא משום גזילת ההקדש, אין צריך שיהיה עליו דין ממון. אבל בקדושת בדק הבית, שהקרבן וחומש דינם כתשלומי גזילה שנאמר בהדיוט, צריך שיהיה ההקדש נפסד, כדי לחייבו במעילה. ועיינן עוד בצל"ח [פסחים כט] ובאפיקי ים [א לד ייב].

ואיסור מוסיף הוא בכגון: **חלב**, **דמעיקרא** קודם שהבהמה הוקדשה לקרבן **לא** היה **אסור אלא באכילה**. ומשעה **דאקדשיה**, הרי **מיגו דאיתוסף ביה** השתא **איסורא דהנאה** מחמת ההקדש — **איתוסף ביה נמי איסורא** דאכילת הקדש **לנבי אכילת החלב**⁽⁴⁶⁾. וזה

נכלל גם חלב הקדשים. הלכך חל אותו האיסור על הגברא, לפי שנאסר באיסור ה"כולל" גם את החלב וגם את הבשר, ולכן אסור לו עתה לאכול את החלב של קדשים גם משום טומאת גופו.

השני אינו חל כלל. שאם לא כן, איך תהיה נבילה זו [שבשילה בחלב] מותרת בהנאה, והלא באמת חל עליה איסור אכילה מחמת בשר בחלב, אף על פי שאין עונשים משום זה. ואם כן, כתוצאה מזה חל עליה גם איסור הנאה. ובהכרח, שאינה אסורה כלל באכילה משום בשר בחלב, הואיל ואין איסור השני חל כלל, וממילא מותרת היא גם כן בהנאה, כסברת הרמב"ם, שהאיסור הנאה תלוי באיסור אכילה. ועיין יבמות [לג ב].

אולם **המשנה למלך** [יסוה"ת ה ח] חילק באופן אחר ממה שכתב הרמב"ם, שכדי לומר איסור מוסיף, אין די בזה שהאיסור השני הוסיף איסור שלא היה קודם לכן, אלא צריך שיהיה מוסיף עונש גם כן. ובזה יש חילוק ביניהם, שאיסור הנאה של מעילה יש בו מלקות, וכמו שכתב הרמב"ם [מעילה א ג]. אבל איסור הנאה של בשר בחלב, אין לוקין עליו, על כל פנים לדעת הרמב"ם [עיי"ש שהאריך להוכיח כן מדעת הרמב"ם]. **ובקהלות יעקב** ביאר דברי המשנה למלך, שהוא סובר, שכאשר אומרים "אין איסור חל על איסור", אזי האיסור השני חל, אלא שאין עונשים עליו. ואם כן, הדבר פשוט שדוקא כאשר האיסור השני הוסיף לאסור דבר חדש, באופן שלוקין עליו, אז נקרא בשם איסור מוסיף. אבל כשהוסיף לאסור באיסור שאין בו מלקות, הרי לא הועיל כלום בזה, שהרי גם בלא תוספת זו חל האיסור השני, אלא שדין עונש אין בו, ובתוספת זו גם כן לא נתחדש עונש. ועיין עוד בהערה הבאה מענין זה.

46. כתב הרמב"ם בפירושו המשנה כאן, שאם בישל בשר נבילה בחלב, אין איסור בשר בחלב חל על איסור נבילה. ואף על פי שלכאורה איסור בשר בחלב הוא איסור מוסיף על איסור נבילה, שהרי נבילה מותרת בהנאה, ואילו בשר בחלב נאסר גם בהנאה? תירץ הרמב"ם, מאחר ויסוד איסור ההנאה מבשר שהתבשל בחלב נובע מאיסור אכילה שעליו, שכל זמן שלא נאסר הבשר באכילה לא יתכן שיהיה נאסר בהנאה, לכן לא יחול איסור אכילה משום בשר בחלב על איסור נבילה מכח זה שנוסף עתה איסור הנאה, לפי שאיסור האכילה הוא הגורם והמוליד לאיסור ההנאה. והואיל ולא חל איסור אכילה משום בשר בחלב, אינו נאסר גם כן בהנאה. מה שאין כן באיסור מוקדשין, הרי הוא חל על איסור חלב מפני שהוא מוסיף איסור הנאה.

ובקהלות יעקב מבאר, שכונת הרמב"ם לחלק ביניהם, שאיסור הנאה של בשר בחלב, יסודו מחמת האיסור אכילה שחל עליו [עייין רש"י פסחים כא ב ד"ה לא יאכל]. אבל איסור הנאה של מוקדשין, אינו נובע כלל מאיסור אכילה. ואדרבה, כל איסור האכילה אינו אסור אלא משום ההנאה שבאכילה. ולכן, מאחר שחל איסור הנאה, נאסר גם כן באכילה, משום איסור מוסיף.

ובקובץ הערות [ל ז] הוסיף לבאר, שמדברי הרמב"ם אלו נראה, שכאשר אנו אומרים "אין איסור חל על איסור", אין הכוונה שהאיסור השני חל ורק אין מתחייבים עליו עונש, אלא האיסור

נקרא איסור "מוסיף", שעד עתה היה החלב אסור רק באכילה ומעתה נוסף בו איסור חדש של הנאה⁽⁴⁷⁾ וזהו הגדר של "איסור מוסיף", שמתווסף על אותה החתיכה עצמה

עוד איסור. וכגון בהקדש, שמלבד איסור האכילה מחמת הקדש מתווסף בחתיכת החלב גם איסור הנאה, ואיסור ההנאה שמתווסף עתה הוא מחמת אותו חלות איסור

47. רש"י בשבועות [כד ב] כתב, שאיסור מעילה חל על חלב, הואיל וכולל הוא גם את הבשר והעור שהיו מותרים עד עתה. והתוס' שם העירו ממה שלמדנו כאן, שסיבת חלותו [של איסור מעילה] הוא משום שהוסיף לאסור בהנאה, ותרצו, שבאמת על ידי הוספת איסור הנאה אין זה נחשב איסור מוסיף, וכונת הגמרא כאן לומר, שהואיל ומצאנו שמעילה אוסרת גם בהנאה, ומשום חלב הלא אינו אסור אלא באכילה, הרי שאיסור מעילה חמור הוא מאיסור חלב.

ודבריהם צריכים ביאור, שאם כן, אין צורך כלל לטעם זה שכתב רש"י, שאיסור מעילה כולל הוא את שאר הבהמה, ודי בזה שהוא איסור חמור. ובעולת שלמה מבאר כונתם על פי מה שכתבו התוס' ביבמות [לג ב ד"ה אמר], שאיסור כולל אינו חל כשהאיסור השני הוא קל מן הראשון, אלא כששניהם שוין. ומעתה, כדי שיחול מעילה על איסור חלב, אנו נצרכים לשני הטעמים יחד, שאמנם איסור מעילה הוא כולל, מכל מקום הרי חלב חמור ממנו, שהוא בכרת, ולכן הוצרכנו לומר, שגם במעילה יש בו חומר מה שאין בחלב, שהוא אוסר בהנאה גם כן, וכמו שביארה הגמרא בסוגיתנו. ואם כן שוים הם, וממילא המעילה חל על ידי שהוא כולל, וכסברת רש"י.

אולם מדברי התוס' בחולין [קא א ד"ה איסור] נראה שמפרשים, שאיסור מעילה חל על חלב מצד החומרא שבו בלבד, שאוסר גם בהנאה, ואין צורך לזה שהוא כולל את שאר הבהמה גם כן. וכן מפורש בשיטמ"ק כאן [ד]. ועיין בתוס' [עמ' ב ד"ה נשאת]. וכן כתב

החזו"א [אהע"ז קלב יג] לפרש דברי התוס' בחולין.

ולקמן [כג ב] הוכיחה הגמרא, שבקדשים איסור חל על איסור, ממה שחל מעילה על איסור חלב. והקשה העמודי אור [ק"ז ה], הרי למדנו כאן, שמעילה נחשב איסור מוסיף על חלב. ואם כן אין הוכחה שדין קדשים שונה בזה מדין החולין.

ולפי דעת התוס' בחולין הנ"ל, תתיישב לנו קושיא זו, שבאמת איסור הנאה אינו נחשב לאיסור מוסיף, ורק מצד שהוא חמור מאיסור חלב, שאוסר הוא גם בהנאה, הרי הוא חל עליו. ובה למדנו לקמן בגמרא, שזהו דוקא לענין קדשים, שנתחדש בהם שאף על פי שאיסור חלב בכרת ואיסור מעילה אינו בכרת, מכל מקום הצד חמור שיש במעילה, מחשיבו לאיסור חמור לגבי חלב. מה שאין כן בחולין, אמנם גם בהם נאמר שאיסור חמור חל על הקל, אבל איננו יכולים לתפוש רק את הצד חמור שבו, ולהחשיבו משום כך לאיסור חמור, אלא אנו מצריכים, שבאופן כללי יהיה זה נחשב חמור כלפי האיסור הראשון שקדם לו. וכעין זה כתב הרב המגיה במשנה למלך [מאכ"א יד יט]. ומעתה יש ליישב גם כן לפי דעת התוס' בשבועות הנ"ל [שמעילה חל על חלב משום שהוא כולל את שאר הבהמה], שבאמת איסור חלב חמור הוא ממעילה, משום שעונוש בכרת, אף על פי שמעילה אוסר בהנאה, ורק בקדשים נתחדש, שעל ידי הצד חמור שיש במעילה, הרי הוא נחשב כאיסור שוה עם החלב, ומשום כך יכול לחול עליו, על ידי שהוא כולל את כל בשר הבהמה.

של הקדש, שלא היה בה קודם⁽⁴⁸⁾.

ומעתה, יש על החלב איסור נוסף של אכילת הקדש, שחייב עליה אשם מעילות.

ואכתי, להדיוט בלבד הוא דאסור. אבל לגבוה שרי להקריב את החלב. אבל משעה דהוה ליה נותר, הרי מיגו דאיתוסף ביה איסורא לגבי גבוה, שאסור מעתה בהקרבה — **איתוסף ביה נמי איסור אכילה מצד "נותר" לגבי הדיוט,** וגם זה הוא איסור "מוסיף", שהחתיכה הזאת, בשעה שנאסרת להדיוט, היא נאסרת מכוחו של אותו איסור גם לגבוה.

ונוסף עתה חיוב חטאת שלישית משום נותר.

חל עליה יום הכפורים, הרי מיגו דאיתוסף ביה על הגבירא איסור אכילה לגבי חולין —

איתוסף ביה נמי איסור אכילה לגבי גבוה, כלומר לגבי חלב זה שהוא קדשים, ואיסור כולל הוא, כיון שכל המאכלים נאסרים ביום הכיפורים ובכללם גם חתיכה זו.

והרי חייב הוא חטאת רביעית משום יום הכפורים.

ומקשינן: **ונתני חמש חטאות, ונוקמה כגון דאכל נוסף לכזית חלב גם כזית פיגול?** [ועדיין זה נחשב לאכילה אחת כיון שבית הבליעה מחזיק שני זיתים כמבואר לקמן].

ומתריצין: **בחדא בהמה קמיירי מתניתין, שייתכן לאכול ממנה ולהתחייב הרבה חטאות.** אבל **בשתי בהמות לא קמיירי. ונותר ופיגול בחדא בהמה לא משכחת לה** שהרי הפיגול חל קודם הנותר. שדוקא בשעת עבודת הקרבן הוא מתפגל ע"י

זו של קודש, שהרי באיסור מעילה ישנם שני חלקים: א] כשנהנה מן ההקדש, על ידי אכילה או כל הנאה אחרת, ב] כשנוטל דבר של הקדש כדי להכניסה לרשותו. ואם כן, יש להקשות לכאורה בדברי הגמרא, הרי בשעה שנטל החתיכה כדי להכניסה לרשותו ולאוכלה, כבר עבר באיסור מעילה ונתחייב בתשלומין, ובשעה זו עדיין לא נתחייב כלל בשאר איסורי האכילה שבה, ומה שייך לדרון [באיסור מעילה] מצד שאין איסור חל על איסור, הרי האיסורים נעשו בזה אחר זה, ועוד שהרי איסור המעילה אינו על מעשה האכילה כלל, ועל כרחונו לומר, שמדברים בגובר שנטלה, שמאחר והיה סבור שהחתיכה שלו, לא היתה בכונתו כלל להכניסה לרשותו בנטילתו. ואם כן, חיוב מעילה הוא על הנאתו מן ההקדש באכילתו. ועיין עוד רש"י יבמות [לד א בתוס' ד"ה והוציאן].

48. הקשה בקובץ הערות [לג ז], מדוע הוצרכנו לטעם זה, והלא איסור חלב שחל קודם לאיסור המוקדשים היה רק על אכילת הדבר. ואם כן, איסור מוקדשין שבא אחריו, שאוסר גם בהנאה, ודאי יכול הוא לחול עליו ולאסור על כל פנים בהנאה, שהרי בהנאה היה החלב מותר עד עכשיו, וממילא גם כשאוכל החלב, נוכל לחייבו על ההנאה שבאכילה, משום מעילה, שהנאת אכילה אינה גרועה משאר ההנאות.

ותירץ, שבכל מקום שנאסרה אכילה בתורה, יסוד האיסור הוא הנאת האכילה, ולא עצם פעולת הבאת האוכל למעיו. ואם כן, כשבא לאכול חלב זה, הרי כבר נאסרה הנאת אכילתו מצד איסור חלב שקדם לו, ולכן הוצרכנו לדרון מטעם מיגו, שהוא איסור מוסיף או איסור כולל או איסור חמור, וכנ"ל.

והאפיקי ים [א לך] כתב, שבהכרח להעמיד המשנה באופן שגובר [של ההקדש] אכל חתיכה

מחשבת הכהן, ולאחר שנעשה פיגול ואינו ראוי לאכילת אדם ולא להקרבה במזבח שוב אין הקרבן נעשה "נותר" שהנותר הוא דוקא "הנשאר מקרבן שקרב כמצותו, לאחר זמן אכילתו" [רמב"ם]⁽⁴⁹⁾.

ומקשינן: אלמנה לא? והרי משכחת לה

שיהיו פיגול ונותר בחדא בהמה! כגון: שהעלה אבר פיגול לגבי מזבח, דפקע פיגוליה מיניה הואיל וקידשו המזבח [ואפילו באכילה ניתר, תו' זבחים מב, ב ד"ה הקומץ], ולאחר מכן ירד מהמזבח, וכשיעבור זמנו הוה ליה נותר⁽⁵⁰⁾. ואילו אבר אחר שלא העלהו למזבח נשאר בפיגולו.

49. בפשוטו היה אפשר לפרש, שטעם הדבר משום שאין איסור חל על איסור. אולם יש אחרונים המפרשים בדברי רש"י באופן אחר, שכל דין נותר נאמר רק בקדשים שהיו עומדים לאכילת אדם או לאכילת מזבח קודם שחל בהם פסול נותר. אבל בקדשים פסולים, שקודם שנותרו גם כן לא היו ראויים לאכילת אדם או מזבח, לא נאמר בהם איסור נותר. וכן מבואר בדברי רש"י בזבחים צ א ד"ה ומשום נותר]. ועיין חזו"א זבחים [יא ד בתחילתו].

והמנחת חינוך [קמב] חידש לפי טעם זה, שכמו שאין בקדשים פסולים איסור אכילה מצד נותר, הוא הדין שאין גם כן איסור להותיר מהם לאחר זמן אכילתו, ויכול לשרפם מתי שירצה [אבל אם הוא מצד שאין איסור חל על איסור, וכנ"ל, אזי טעם זה שייך דוקא לענין אכילה, שכבר נאסר משום פיגול וכדומה. אבל עדיין יהיה אסור להותיר מהם, ויהיה טעון שריפה קודם סוף זמן אכילתו, ועיין בצל"ח פסחים כח].

והקשה בקהלות יעקב, ממה שלמדנו במעילה [ו], שבשר קדשים שיצא לפני זריקה, יכול לחול עליו אחר כך איסור נותר, לדברי האומר זריקה מועלת ליוצא, עיי"ש, ואם כן קשה לפי שני הטעמים הנ"ל, שהרי אף על פי שהזריקה מועלת ליוצא, זהו דוקא לענין שנחשב כאילו נזרק דם הקרבן ונרצה לו. אבל איסור יוצא שחל על הבשר, ודאי לא נפקע ממנו, ואיך יחול עליו אחר כך איסור נותר.

והביא ליישב בשם החזו"א, שאמנם איסור

נותר אינו חל על פיגול, הואיל ושניהם שוים בחומרתם, ששניהם בכרת. אבל איסור נותר יחול על יוצא, הואיל ואיסור יוצא אינו אלא בלאו, וכמו שכתבו התוס' לקמן [עמ' ב ד"ה נשאת]. והקהלות יעקב יישב גם לפי הטעם השני [שאיסור נותר נאמר רק כשהיה קודם לכן ראוי לאכילה], שיש לחלק בסברא זו בין פיגול ליוצא, שדוקא בפיגול, שהוא קרבן שנפסל בעבודות דמו, ולא היתה הרצאה בכשרות כלל, אם כן, הבשר אסור עדיין גם משום הקדושה שעליו, שהרי מעולם לא ניתר הבשר לאכילת אדם, ולכן לא שייך בבשר זה איסור נותר, מה שאין כן ביוצא, שנעשה בו עבודות הדם [לדברי האומר זריקה מועלת ליוצא]. ואם כן, מצד הקדושה שעליו הרי כבר ניתר לאכילה, וכל איסורו הוא מחמת דבר אחר, שיצא חוץ למחיצתו, ומשום כך יכול לחול עליו איסור נותר. ועיין עוד במקדש דוד [טז ד].

50. כונת הגמרא היא, שהעלהו על המזבח וגם כן משלה בו האור. ואף על פי שעל ידי העלאתו על המזבח לבד, חל בו כבר הדין שאם עלה לא ירד, ואפשר להקטירו, כמו שלמדנו בזבחים [פד א], מכל מקום מאחר שאם ירד שוב, לא יעלה שנית, אם כן, הרי אנו רואים שאיסור פיגול עדיין לא פקע ממנו, וממילא לא יחול עליו איסור נותר, מה שאין כן כשמשלה בו האור, שאז נפקע ממנו לגמרי איסור פיגול, וכמו שיבואר בהערה הבאה.

ואם כן מצינו נותר ופיגול בחדא בהמה. ומשכחת לה שיתחייב בחטאת נוספת כשיאכל כזית מהאבר המפוגל שלא עלה על המזבח וכזית מאבר הנותר.

ובדאמר עולא: קומין פיגול שהעלו לגבי מזבח — פקע פיגולו ממנו⁽⁵¹⁾, ואם נשאר לאחר זמנו הרה ליה נותר.

ומתרגינן: רק באבר אחד קא מיירי מתניתין, בשני אברים לא קמיירי. ונותר ופיגול יחד אמנם מצינו בשני אברים אבל בחד אבר לא משכחת לה.

ומקשינן: אלמנה לא? והרי משכחת לה אפילו בחד איבר. כגון שהעלה אבר פיגול לגבי מזבח באופן דחד פלגיה דאבר אנחיה על גבי מזבח, ופלגיה השני נשאר מאבראי, המזבח חוצה לו. דההוא פלגיה דאנחיה על גבי מזבח פקע שם פיגול מיניה, וכשנשאר אחרי זמנו הרה ליה נותר, ובדאמר עולא: קומין פיגול שהעלה על המזבח פקע פיגולו ממנו והוי ליה נותר. ועל חצי האבר השני הוא חייב מדין פיגול!?

[נראה שכך היא משמעות ראשי התיבות א"ל המופיעים בגמרא] איכא לתרוצי: לא יתכן לומר בחד אבר. שהרי להניחו בצורה

51. דעת רש"י [כפי שפירש הב"ח בהגהותיו לזבחים מג ב], שאמנם על ידי שמשלה האור ברוב הבשר, נפקע פיגולו ממנו, מכל מקום זהו דוקא לענין שאפילו אם ירדו מן המזבח, יעלו, הואיל וכבר נעשו לחמו של מזבח. אבל איסור פיגול לא נפקע ממנו, והאוכלו חייב כרת.

אולם התוס' שם [מב ב ד"ה הקומין] כתבו שמסוגייתנו נראה, שנפקע ממנו איסור פיגול לגמרי. והאחיעזר [ב כו ט] מבאר, שכונתם להוכיח ממה שלמדנו כאן, שלא שייך שיהיה איסור פיגול ונותר באבר אחד, ואם היינו מפרשים כדעת רש"י, שאיסור פיגול עדיין קיים בבשר, אם כן, שוב אפשר למצוא נותר ופיגול בכזית אחד, שלאחר שהעלהו על המזבח, ומשלה בו האור, יש בו איסור פיגול, ויכול לחול בו גם כן איסור נותר הואיל ונעשה ראוי לאכילת מזבח. ובהכרח שגם איסור פיגול נפקע ממנו על ידי משילת האור.

ובמנחות [כו ב] נחלקו רבי חנינא ורבי יוחנן, שלדעת רבי חנינא, כשמשלה האור במיעוטו, כבר הותרו שיירי המנחה, וכן בשר הבהמה. אבל לדעת רבי יוחנן, לא הותרו עד שימשול

והאחרונים ביארו, שבאמת גם לענין נותר, הדין הוא, שאם משלה בו האור, אזי נפקע איסור נותר ממנו, אלא שזהו דוקא כשמשלה בו האור לאחר שכבר נעשה נותר. אבל כאן שנעשה נותר אחר שמשלה בו האור, ודאי יחול בו פסול נותר.

והקרבן אורה [זבחים פז] יצא לחדש, שלאחר משילת האור ברובו לא יתכן שיהיה נפסל אח"כ עוד בלינה [ובזה ביאר דברי הגמרא שם]. והקשה המקדש דוד [ו], הרי מפורש בגמרא כאן להיפך, לכאורה. וכתב ליישב, שכל דבריו נאמרו דוקא לענין הקטרה של קרבן כשר, שבזה יש סברא לומר, הואיל וכבר נתקיימה עיקר מצות ההקטרה קודם הלינה, על כן נחשבת ההקטרה כולה כאילו נעשית אז. מה שאין כן בקרבן פיגול, שקודם שמשלה האור ברובו עדיין לא היה שום מצוה בהקטרתו, שהרי פסול היה, ולכן, אחר כך כשמשלה בו האור, שנפקע ממנו שם פיגול והוכשר להקטרה, דינו ליצעות דוקא קודם הלינה, שהרי אז הוא תחילת מצות ההקטרה, ומשום כך כשעלה השחר קודם ההקטרה, יהיה נפסל בלינה.

שהוא יתחלק בדיוק לשני חצאים אי אפשר. ואם כן ממה נפשך: **אי רובא דאבר אנחיה על גבי המזבח** — שדייה כולא למזבח! שפקע מכולו שם פיגול ואין כאן אלא נותר. ואי רובא דאבר אנחיה דבראי, מחוץ למזבח — שדייה כולא לבראי! שכולו נשאר פיגול ולא חל עליו שם נותר

ודחינן: אם כן, דאמרת דאזלינן בתר רוב איבר ודינו של מיעוט האיבר הוא כדין רובו — **תפשוט מכאן הא דבעי רמי בר המא במסכת חולין**.

דשנינו התם לענין לידת בכור, שקדושת הבכור אינה חלה בהיותו במעי אמו אלא היא חלה עם יציאת רוב העובר מהרחם: ומעתה יש להסתפק אם יצא מיעוטו של הבכור, אלא שבאותו מיעוט מגופו שיצא היה גם אבר אחד שיצא כבר רובו של האבר. ואם נצרף את מיעוטו של האבר הזה שלא יצא עדיין אל רוב האבר שכבר יצא ונחשיב את האבר כולו כמי שיצא, יהיה מעתה רובו של העובר בחוץ.

האם הלכו באברים אחר הרוב, שאם יצא

רוב האבר אמרינן שגם מיעוטו נגרר אחריו, וכאילו יצא גם הוא, ויכול הוא להשלים לרוב העובר להחשיבו כמי שיצא רובו. או לא הלכו באברים אחר הרוב?

ומכיון שרמי בר חמא לא פשט מסוגייתנו שהולכים באברים אחר הרוב, שמע מינה דאין ראייה מכאן שהולכין אחר רוב האבר. ואם כן הדרא קושיא לדוכתא דמשכחת לה שיהיה חייב שתים בחד אבר שמקצתו הונח על המזבח ומקצתו חוץ למזבח?

ומתריצין: **אלא** לעולם משכחת לה שחייב שתים אפילו בחד אבר. אבל על כל פנים בכזית אחד לא משכחת לה שיהיה גם פיגול וגם נותר. ומתניתין — **בכזית אחד קמיירי** שחייב עליו הרבה חטאות [ד"אכילה אחת" קתני דהיינו כזית], ואילו **בשני זיתים לא קא מיירי**.

ומקשינן: וכי לא מיירי מתניתין בשני כזיתים? והקתני שחייב חטאת על אכילת **יום הכפורים**, ו**ביום הכפורים** רק באכילת שיעור של **ככותבת הוא דמחייב** (52).

רק לדעת רבי חנינא, שבמשילת האור במיעוטו נפקע דין פיגול ממנו, ואחר כך יכול לחול עליו דין נותר, שהרי עדיין לא נשלם מצות ההקטרה. אבל לדעת רבי יוחנן, שבמשילת האור ברובו נפקע הפיגול, אין שייך שיחול אחר כך איסור נותר, הואיל וכבר נעשית מצות הקטרתו.

52. הקשה האור שמח [שב"ע ב ד], הרי הדין הוא, שהאוכל כחצי זית איסור והקיא וחזר ואכלו, שהוא חייב כאילו אכל כזית שלם, הואיל ובהנאת גרונו מתחייב, וכמו שלמדנו בחולין [קג]. ואם כן היה אפשר להעמיד משנתנו, שאכל כזית אחת בלבד, ואחר כך הקיאה ושוב חזר

האור ברובו. והמשנה למלך [פסוה"מ ג ט] מחדש לפי זה, שלדעת רבי יוחנן, יהיה דין פקיעת הפיגול [על ידי משילת האור] מתחלק לשנים, שכאשר משלה האור במיעוטו, כבר חל הדין שאם ירדו יעלו, מאחר וכבר התחיל מעשה ההקטרה ונעשה לחמו של מזבח. אבל עדיין לא נפקע איסור הפיגול לגמרי ממנו, עד שימשול ברובו. אולם האחיעזר שם נחלק עליו בזה, ולדבריו אין לחלק בין דין "לחמו של מזבח" לענין שאם ירדו יעלו, ובין איסור אכילה של פיגול, ולרבי יוחנן שניהם נעשים במשילת רובו.

עוד חידש שם האחיעזר, שסוגייתנו נאמרה

ובכותבת אית ביה שני זיתים⁽⁵³⁾.

ומתרצינן: אמר רבי זירא: כגון שאכל כוליא [כליה] ביחד עם חלבה שמסביבה. וחייב על הכזית חלב כשלעצמו שלש חטאות: משום חלב, ומשום אכילת קדשים בטומאת הגוף, ומשום נותר. וכן חייב אשם מעילות. וכמו כן מצטרף כזית החלב אל הכוליא לחייבו חטאת על אכילה ביום הכיפורים בשיעור כותבת.

[ולכן, אעפ"י שהשתא מיירי מתניתין בשני כזיתים, לא תיקשי דליחייב משום נותר ופיגול בשני זיתים וכגון שהיה הקרבן פיגול והעלה את הכוליא על גבי המזבח ופקע ממנה דין פיגול, וחייב עליה משום נותר, ועל החלב יתחייב מדין פיגול. כי כאמור, המשנה מתכוונת למצוא אופן שעל כזית אחד יתחייב בכל החטאות. וכזית החלב שעליו חייב את כל שלשת החטאות [חלב, קדשים בטומאה, ונותר] ואשם מצד מעילה, הוא גם הכזית הגורם לחטאת הרביעית של יום הכפורים בכך שהוא משלים יחד עם הכוליא לשיעור כותבת. אבל לענין פיגול, הרי אף אם משכחת לה שהכוליא תעלה על המזבח ויפקע ממנה הפיגול ויתחייב עליה משום נותר ובחלב ישאר איסור פיגול, מכל מקום אין בכזית של החלב חיוב נותר. ולכן

לא מנה התנא חטאת של פיגול עמהן. רש"י].

רב פפא אמר: כגון דמלייה לכזית החלב בתמרי והשלימו התמרי לשיעור כותבת.

רב אדא בר אהא מתני במתניתין חמש חטאות. ומתריין לה שהחטאת החמישית היא כגון דאכל כזית פיגול בנוסף לכזית חלב. ולא משני כהני שינויי דקא משנינין לעיל.

ומקשינן: אם כן, ונתני שש חטאות? ונוקמה כגון דאכל נמי כזית דם?

ומתרצינן: בחדא אכילה קא מיירי, בשתי אכילות לא קא מיירי. ושיערו חכמים דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים הלכך שני זיתים בלבד מיחשיב לחדא אכילה⁽⁵⁴⁾.

שנינו במשנה: רבי מאיר אומר: אם היה שבת והוציאו בפיו חייב.

והוינן בה: ונתני "אם הוציאו חייב" נמי על ההוצאה, שהרי ביום הכפורים מיירי שאף הוא אסור בהוצאה. ואם כן מאי טעמא קתני כדי לחייבו משום מלאכת הוצאה — "אם היתה שבת"?

שכזית הוא חצי ביצה. וכתב המגן אברהם, שבאמת כזית הוא פחות מעט מחצי ביצה, שהרי למדנו כאן ששיעור כותבת הוא שני כזיתים, וביומא [עט] למדנו, שכותבת הוא מעט פחות מכביצה. ואם כן, נמצא שבכביצה יש יותר משני כזיתים.

54. המגן אברהם [תפן] הקשה, ממה שלמדנו

ואכלה, ולכן יש בו גם כן חיוב משום יום הכפורים, שהרי נמצא שאכל שני זיתים שהוא שיעור כותבת. ומכח זה כתב להוכיח, שלענין יום הכפורים, שחיובו תלוי בישוב הדעת שבא לו על ידי אכילתו, אינו מתחייב באופן זה שהקיא וחזר ואכלו.

53. בשו"ע [או"ח תפן] מובא בשם יש אומרים,

ומתריצין: **אמר רפרם: זאת אומרת: יש עירוב והוצאה לשבת, שאסורה בו הוצאה ונתקנו בו עירובי חצרות. ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים שאין בו איסור הוצאה** [לפי שהיא מלאכה גרועה. תו' ביצה יב, א ד"ה דלמא] (55).

ומקשינן: **ממאי? דלמא יש עירוב והוצאה גם ליום הכפורים. והכי קתני: רבי מאיר אם היתה שבת והוציא, חייב אף על הוצאה משום שבת** ווגם על הוצאה משום יום הכפורים, דהיינו, עוד שתי חטאות? ומתריצין: **אלא אי אתמר דרפרם — על הדא הוא דאיתמר.**

ומקשינן: **ממאי? דלמא דחיית איסור הוצאה בשבת לא ילפינן מיוה"כ משום דשאני שעיר המשתלח ביוה"כ דהכשירו ביום הכפורים בכך!** שכן היא מצותו לישלח ביוה"כ, וכשם שהתמידין של שבת

ומתריצין: **אמר רפרם: זאת אומרת: יש עירוב והוצאה לשבת, שאסורה בו הוצאה ונתקנו בו עירובי חצרות. ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים שאין בו איסור הוצאה** [לפי שהיא מלאכה גרועה. תו' ביצה יב, א ד"ה דלמא] (55).

ומקשינן: **ממאי? דלמא יש עירוב והוצאה גם ליום הכפורים. והכי קתני: רבי מאיר אם היתה שבת והוציא, חייב אף על הוצאה משום שבת** ווגם על הוצאה משום יום הכפורים, דהיינו, עוד שתי חטאות?

ומתריצין: **אלא אי אתמר דרפרם — על הדא הוא דאיתמר.**

דתניא: **נאמר בשעיר לעזאזל "ושלח ביד איש עתי". ודרשינן: "איש" — להכשיר את הזר לשילוח השעיר. דלא בעינן כהן.**

"עתי", משמע בעתו ובמועדו ישתלח ואפילו בטומאה ואפילו בשבת.

וכשדוחק שם יותר משני זיתים, אין זה דרך אכילה ואינו מתחייב בכך.

55. בחידושים שבספר מקור חיים כתב לבאר הטעם בזה, על פי דברי התוס' בשבת [ב א], שמלאכת הוצאה מלאכה גרועה היא [ומשום כך צריך לימוד מיוחד לכל אופן ואופן של הוצאה, שהוא אסור], עיי"ש, ועל כן, הגם שנאסר לעשות מלאכה ביום הכפורים, מכל מקום עדיין לא ידענו שאסור בו הוצאה.

וכתב האבי עזרי [שב"ע א ב], שאפילו אם אין עירוב והוצאה ליום הכפורים, זהו דוקא לענין האיסור כרת והקרבת שבוה. אבל מכל מקום גם הוצאה נכללת במצות "שבת שבתון" הנאמר ביום הכפורים.

ביומא [פ], ששיערו חכמים שבית הבליעה מחזיק כביצה, והרי כבר נתבאר בהערה הקודמת, שכביצה הוא מעט יותר משני כזיתים. ותירץ, שעיקר כונת הגמרא כאן הוא, שאין בית הבליעה מחזיק שלש כזיתים, אבל באמת מחזיק הוא מעט יותר משני זיתים. ועדיין הוקשה לו מכאן על שיטת הרמב"ם, שכזית הוא פחות משליש ביצה [עיי'ן או"ח שסח ג], ולפי זה, בית הבליעה מחזיק יותר משלש זיתים, ועיי"ש ובמחצית השקל.

והנודע ביהודה [א או"ח לח] יישב קושיא זו, שבאמת אפשר לתחוב ולדחוק בבית הבליעה שיעור כביצה, אבל אין נכנס שם בריוח יותר משני זיתים, ובסוגייתנו, שהנידון הוא לחייבו כמה חטאות, הרי צריך שיהיה דרך אכילה,

מתניתין:

יש בא ביאה אחת וחייב עליה שש הטאות.

כיצד?

א. הבא על בתו חייב עליה משום בתו.

ב. ואחותו שאותה הבת היא גם אחותו.

קרבין בשבת. אבל אם חל בשבת הוה אמינא שלא ידחה את השבת ולכן איצטרך קרא (56).

ומסקינן: אלא הא דרפרם בדותא היא.

הביאור השני יש לומר, עד שנבוא להתיר את איסור שבת על ידי מה שהותרה פעולה זו משום איסור יום הכפורים, נאמר להיפך, שאיסור שבת יגרום שגם איסור יום הכפורים לא יהיה נותר. ובנידון זה נחלקו שני הסוגיות הנ"ל.

ועיין עוד שאגת אריה [ע] מה שביאר בזה.

וביבמות [לד] אמר רב, שהתנא של משנתנו סובר, שאיסור חל על איסור במוסיף ובכולל ובבת אחת. והתוס' שם נתקשו, שאמנם למדנו ממשנתנו שבמוסיף ובכולל איסור חל על איסור, וכמו שביארה הגמרא לעיל, אבל היכן מצאנו שחל בבת אחת. וכתבו לפרש בשם ר"י, שאיסור הוצאה שמחמת שבת ואיסור הוצאה שמחמת יום הכפורים חלים הם בבת אחת. ואם כן, למדנו מכאן שכאשר באים שני איסורים בבת אחת, חלים שניהם.

ולפי דבריו נמצא, שהיה פשוט לרב, שלא כדעת רפרם, אלא כדחית הגמרא כאן, שרבי מאיר נקט שבת, רק כדי להרכות בחיובי חטאות נוספים. ובאמת אנו נוקטים להלכה, שיש עירוב והוצאה ליום הכפורים [וכמו הפירוש שפירש רש"י ביומא שם, שהכונה היא לתקנת עירוב חצירות], כמבואר בשו"ע [או"ח תטז ד].

אולם השאגת אריה [ע] מפרש דברי רב לפי המבואר בשבועות [כד], שמשנתנו מדברת בבכור, שקדושתו מאליו, ולא בשאר כל הקדשים שמתקדשים על ידי האדם [וזה שלא כמו שלמדנו לעיל, שכאשר הקדישה, נוסף איסור מוקדשים על החלב, הרי שאין מדובר

56. כתבו התוס', שבסוגית הגמרא ביומא [סו], לא הקשו על דברי רפרם כמו כאן, ודברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר.

ובקובץ הערות [יא ח] כתב שיש לבאר במה נחלקו הסוגיות, שביבמות [ז] למדנו שאומרים "הואיל ואשתרי אשתרי". כלומר, שכאשר התורה התירה פעולה אחת שיש בה איסור, משום צורך מסויים, אזי אפילו אם יהיה מזדמן איסור נוסף בפעולה זאת, נתיר גם איסור זה הנוסף. אולם זהו דוקא כאשר האיסור שאותו התירה התורה, חל בראשונה. אבל כאשר האיסור שלא הותר מצד עצמו חל קודם חבירו, אזי האיסור הראשון במקומו עומד לעולם. ויסוד חילוק זה יש לבארו בשני אופנים: א] הדין "הואיל ואשתרי אשתרי", יש בכוחו רק לגרום שלא יחול האיסור מלכתחילה. אבל כשחל כבר האיסור בלא אפשרות של היתר, אינו יכול להפקיעו כבר. ב] כאשר בא האיסור החמור קודם, הרי עד שנאמר "הואיל ואשתרי אשתרי", להתיר את האיסור החמור, נאמר סברא הפוכה לאסור גם את האיסור הקל, שהואיל ונאסר, נאסר. ומעתה בנידון שלנו, שהתירה התורה בשעיר המשתלח איסור הוצאה ביום הכפורים, ונזדמן שנאסרה פעולה זו גם משום איסור שבת, אזי דבר זה תלוי בשני צדדים הנ"ל, שהרי כאן חלים שני האיסורים של שבת ויום הכפורים יחדיו. ולפי הביאור הראשון יתכן לומר כאן "הואיל ואשתרי אשתרי", שהרי על ידי זה נאמר שלא יחול מלכתחילה איסור שבת. אבל לפי